Umetniške akademije, odrinjeni del visokega šolstva

Prispevek za posvet Državnega sveta z naslovom Zakonodaja kot ovira ali spodbuda 17. 6. 2013

Avtor Andrej Grafenuer, dekan AG UL

Morda se bo kdo vprašal, čemu tak naslov. Je upravičen? Saj vendar pogosto slišimo iz pomembnih ust besede o naklonjenosti študijem umetnosti in umetniškim akademijam. To se že spodobi, saj gre za institucije nacionalnega pomena, edine tovrstne v Sloveniji, na katerih se je izšolala večina pomembnih slovenskih umetnikov. Vendar dejstva govorijo o odrinjenosti ali pa kar diskriminaciji študija umetnosti.

Najprej so tu prostorske razmere, v katerih delujejo akademije. Te razmere so neprimerne, ponekod sramotne in groteskne. Akademik, slikar Andrej Jemec je prostore Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo (AGRFT) označil za karikaturo. Na Akademiji za glasbo (AG) ni nič bolje – delovanje skoraj 600 ljudi, študentov in pedagogov na dobrih 3000m2, kar je daleč pod vsemi normativi, na različnih lokacijah in v večinoma zvočno neizoliranih prostorih, je skrajno problematično. Podobne so tudi razmere v prenatrpani Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje (ALUO). Zato je bilo z zakonom**, (*Zakon o temeljnih razvojnih programih na področju izobraževanja in znanosti v letih 2003-2008)***"določeno, da mora biti projekt izgradnje treh akademij končan l. 2007. Zanimivo je, da so akademije kljub omenjenemu zakonu morale zemljišče za gradnjo izsiliti s protesti na ulici in sicer l. 2004, pred državnozborskimi volitvami.

Kljub zakonu in protestom se večdestletna »pravljica o jari kači in steklem polžu« izgradnje akademij nadaljuje še danes, saj nam je politika l. 2004, torej po protestih s ciljem pridobitve zemljišča za gradnjo, dodelila z denacionalizacijo okuženo zemljišče, kar smo na svoje veliko presenečenje ugotovili l. 2009, po štiriletnem intenzivnem delu na projektu, ki je bil pripravljen za pridobitev gradbenega dovoljenja. S tem je bil izigran omenjeni Zakon o temeljnih razvojnih programih 2003-2008 in seveda tudi javni interes. Akademijam je bilo onemogočeno reševanje perečih prostorskih težav . Neuresničeni projekt treh akademij je postal mlinski kamen, ki preprečuje tudi vsakršno alternativo. Tako so mimo nas odhajale in odhajajo druge možnosti: Tobačna tovarna in Tovarna Rog (v opuščeni tovarni je največja evropska glasbena akademija na Dunaju), trenutno pa ljubljanski južni trg, ki bi skupaj s palačo Kazina, kjer Akademija za glasbo sedaj že drugo leto uporablja dvorano za solistične in komorne koncerte, predstavljal takorekoč idealno lokacijo za vsaj dve akademiji.

In kje je izgradnja akademij danes? Parcela je v enakem stanju kot pred 4 leti. Del je manjka, saj je bil vrnjen denacionalizacijskim upravičencem v naravi!! Pač pa se nam ponuja optimizacija projekta, kar bi bilo zaradi varčevanja in krize razumljivo. Zato smo s strani vodstva univerze prejeli predlog, ki je nastal brez kakršnegakoli posvetovanja z akademijami. Iz prvotnega načrta je bila na primer izrezana koncertna dvorana, ki so jo naročniki

optimizacije verjetno razumeli kot nepotreben luksuz, čeprav je najbolj bistvena za normalno izvedbo našega študija. Podobno, kot bi kemikom izrezali laboratorije ali fakulteti za šport športno dvorano ter jim pustili le učilnice. Predlagatelji s takimi idejami zato izkazujejo predvsem svoje presenetljivo nepoznavanje najnujnejših potreb akademij, katerega posledice se za akademije kažejo na vsakem koraku.

Naj kot ilustracijo navedem še to, da v Zagrebu, kjer ima glasbena akademija približno enako število študentov kot v Ljubljani, končujejo precej za nami začeti projekt izgradnje glasbene akademije, s cca. 12.000 m2 bruto oziroma cca. 9000 m2 neto površine, seveda s koncertno dvorano, v samem najožjem središču mesta, projekt pa bo stal 50 miljonov evrov.

Pa pojdimo k finančnemu položaju, ki je še bolj pereč od prostorskih težav. Najprej bi se dotaknil ***Zakona o uravnoteženju javnih financ (ZUJFa),*** ki je visokemu šolstvu odvzel nesorazmerno velik del sredstev. Zakaj se je to lahko zgodilo? Najprej zato, ker je visoko šolstvo financirano v z ***Uredbo*** in ne s ***primernim zakonom***, ki bi zagotavljal srednjeročno stabilno financiranje. In zakaj je vlada l. 2012 pri varčevanju tako globoko zarezala v visoko šolstvo? Ne morem se znebiti občutka, da so k temu dobesedno klicali tudi veliki presežki na računih posameznih visokošolskih zavodov, fakultet ljubljanske univerze (UL), kot posledica neprimerne delitve javnega denarja znotraj UL.

Finančne težave akademij niso nastale šele z ZUJFom. Vlečejo se pravzaprav skozi celo zadnje desetletje, od l.. 2004, ko je bilo v visokem šolstvu z Uredbo uvedeno financiranje po glavi študenta in zaradi katerega se je visokošolski prostor marsikje izrodil v neodgovorno tekmovanje za študente, saj so prinašali fakultetam dodaten javni denar. Umetniške akademije kot odgovornmi del visokega šolstva tega niso počele. Ob tem je potrebno poudariti, da je od l. 2004 do l. 2009 država sredstva za visoko šolstvo občutno povečala, ljubljanski univerzi za cca 35%.

In kaj se je zgodilo akademijam? Znotraj UL sta bili **AG in ALUO uvrščeni v skupino z medicinsko fakulteto (MF),** ki je imela zaradi veliko manjše individualiziranosti študija ob vstopu skoraj polovico nižja sredstva na študenta. S tako administrativno uvrstitvijo smo bili obsojeni na stagnacijo in nazadovanje, saj so se dodatna sredstva v naši skupini stekala na MF. AG (podobno tudi ALUO) je kljub največji kakovosti in učinkovitosti študija (prehodnost prek 90%, veliko število diplomantov) začela močno zaostajati. Samo v l. 2009, ko je država sredstva za visoko šolstvo povečala za 9 % je MF finančno glede na l. 2008 zrasla za skoraj 15%, obe akademiji pa kljub stalnim finančnim težavam in kljub večkratnemu opozarjanju (naših argumetnov po bolj uravnoteženi delitvi nikakor ni želel upoštevati predsednik UP UL dr. Dušan Mramor) na nesprejemljivost takega modela, za manj kot 1%.

Taka finančna politika ima svoje posledice. Ob koncu lanskega leta se je UL reakreditirala. Iz poročila evalvatorjev je zapis, ki ga citiram: *»presežki po posamznih članicah kažejo velike razlike in s tem v zvezi je pričakovati večja ali manjša tveganja pri izvajanjuz programov. Daleč največji presežek po obdavčitvi kaže MF (3.172.123) evrov«*. AG pa je prav vsa leta po

l. 2009, ko so se sredstva začela zmanjševati, ob članici z miljonskimi presežki poslovala z izgubo, kljub stalnemu zmanjševanju števila zaposlenih (indeks zaposlenih na AG je sedaj 87% glede na l. 2004 oziroma 83% glede na l. 2008) in skrajnemu varčevanju ter propadanju. V zelo podobnem položaju kot AG je tudi ALUO, zelo blizu je tudi AGRFT, to je pač posledica nepremišljene administrativne uvrstitve umetniških akademij v skupino s članico, ki se je na račun propadanja akademij posledično znašla v priviligiranem položaju.

Nadaljujem z zakonsko predpisano bolonjsko reformo, ki je študij podaljšala na pet let. Jeseni na našo akademijo prihaja dodaten letnik študentov. Že pet let opozarjamo tako *Ministrstvo za izobraževanje kot vodstvo univerze*, da dodatnega letnika brez dodatnega denarja ne moremo izvesti. To sicer velja za celo univerzo, umetniške akademije pa so še v bistveno težjem položaju. Pri nas, na AG, ima namreč vsak študent tako kot povsod po svetu pri študiju glasbe, najmanj tri ure tedensko individualni pouk, na nekaterih programih, kot je petje, pa je teh ur še bistveno več. Tega v takem obsegu nimajo na nobeni drugi članici univerze. To je naša specifika, ki pa je znotraj univerze ne prepoznavajo in ne upoštevajo. Letošnja razpisna mesta, ki smo jih na AG podali s pogojem, da jih je mogoče razpisati le v primeru, če bo dodaten letnik dodatno financiran, so bila proti našim sklepom objavljena brez tega pogoja.

Ker smo vsi zaposleni več kot polno obremenjeni že brez dodatnih študentov in ker že bez dodatnih študentov ne moremo poslovati brez izgube, je tako najbolj verjeten scenarij, da se oktobra na AG pouk ne bo pričel. V kolikor se seveda ne bodo našla dodatna sredstva, s katerimi smo pogojevali letošnji razpis!

Če povzamem: univerza je v času rasti dopustila stagnacijo akademij, ni upoštevala njihovih apelov in zahtev ter jih posledično v času krize, to lahko z vso gotovostjo zatrdim za Akademijo za glasbo, pripeljala v nemogoč položaj. Že če pogledamo vertikalo glasbenega šolstva v Sloveniji naletimo na absurd, **da je glavarina na Akademiji za glasbo nižja kot na srednji stopnji glasbenega izobraževanja,** (kjer je glavarina izračunana na osnovi programa). Imamo pa tudi nižjo glavarino kot zagrebška akademija.

Umetniške akademije se lahko finančno konsolidirajo le z dodatinim financiranjem ali velikim znižanjem števila študentov. AG ima danes, ob upoštevanju zakonodaje **(Zakon o delovnih razmerjih in Zakon o trgu dela)** sredstev za izvajanje študijskega programa za približno dve tretjini sedanjih študentov. S takim številom bi se glavarina dvignila, kar pa bi pomenilo še večje prelivanje sredstev na MF. Ob finančnem modelu glavarin bi AG v nekaj letih povsem izginila.

Na AG doslej nismo zmanjšali števila študentov, saj bi bilo to **v nasprotju z javnim interesom.** Proti temu govorijo tudi vsi strokovni razlogi, od števila srednejšolcev na konservatorijih in umetnikih gimnazijah do zaposljivosti diplomantov, pa tudi primerjava z drugimi državami (v Avstriji npr. glasbo študira 3 X več študentov na prebivalca kot v Sloveniji, zaradi naših omejitev tudi mnogo Slovencev). Študij izvajamo kakovostno, o čemer pričajo poleg

učinkovitosti študija številni uspehi na mednarodnih tekmovanjih in gostovanjih, uvrstitev naših diplomantov v najboljše svetovne orkestre in nenazadnje izrečene besede zunanjih ocenjevalev ob reakreditaciji UL, da smo biser naše univerze. Podobno velja za vse tri akademije. Glede na odnos in razmere, v kakršnih delujemo, pa bi prej dejal, da smo znotraj UL nepotrebni in moteči.

Predlogi:

Finančni položaj je mogoče razrešiti le z ustreznim zakonom o financiranju visokega šolstva, ki mora upoštevalti realno ovrednotenje študija na osnovi programa ter nato študij financirati v okviru zasedenih in v skladu z javnim interesom odobrenih vpisnih mest (pri določanju vpisnih mest v celotnem visokošolskem prostoru bi morala kot financer soodločati tudi država, da ne bi prihajalo do anomalij in tekme za javni denar ne glede na javni interes).
Kratkoročno pa potrebujemo takoj zagotovljena sredstva za izvedbo dodatnega letnika študija, saj drugače jeseni, 1. oktobra 2013, študijskega leta ne bomo mogli začeti.

Prostorski prolemi: Pospešeno nadaljevanje projekta izgradnje treh akademij v skladu z različnimi obstoječimi strateškimi dokumenti MIZŠ, MK in UL ali pa, v kolikor pa to ni izvedljivo v kratkem (vložitev gradbenega dovoljenja letos, selitev v novo stavbo l. 2017), dodelitev primernih nepremičnin v državni lasti, tudi s prerazporejanjem sedanjih uporabnikov, kot srednjeročna rešitev, ki bi akademijam omogočila normalno in kakovostno delo v čakanju na namenski prostorski projekt, državi pa privarčevala sredstva, ki jih sedaj plačujemo za najemnine.

Andrej Grafenauer, dekan AG